

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดขอบเขตในการพิจารณาของศาลทหาร
ตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498¹

ศุภฤกษ์ ช่อคง²

ศาลทหาร เป็นหนึ่งในองค์กรหลักที่สำคัญในการปกครองประเทศ โดยอยู่ภายใต้สังกัดสำนักงาน ปลัดกระทรวงกลาโหม มีลักษณะการจัดส่วนราชการศาลทหารเป็นส่วนราชการขึ้นตรงต่อกรมพระ ธรรมนูญ อันเป็นหน่วยที่ขึ้นตรงต่อสำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม ซึ่งศาลทหารในปัจจุบันมีการจัดตั้ง และมีวิธีพิจารณาความของศาล โดยเป็นไปตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 โดยมีเจตนา ไว้เพื่อพิจารณาพิพากษาความผิดอาญาทหาร หรือความผิดอื่นที่กฎหมายกำหนดซึ่งทหารได้กระทำ และมี อำนาจพิจารณาพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดอาญาซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารในขณะกระทำ ผิด สั่งลงโทษบุคคลใด ๆ ที่กระทำความผิดฐานและละเมิดอำนาจศาล ทั้งนี้กำหนดให้มีอำนาจในการพิจารณาคดี อย่างอื่นได้อีกตามที่จะมีกฎหมายบัญญัติเพิ่มเติม ที่เคยมีมาแล้วเช่น ความผิดฐานกระทำการอันเป็น คอมมิวนิสต์ เป็นต้น สำหรับอำนาจในการรับฟ้องคดีของศาลทหารแบ่งได้ดังนี้ ศาลจังหวัดทหารจะรับฟ้อง คดีที่จำเลยมีชั้นยศเป็นนายทหารประทวน ศาลมณฑลทหารจะรับฟ้องคดีที่จำเลยมีชั้นยศตั้งแต่ชั้นประทวน จนถึงชั้นยศสัญญาบัตรแต่ไม่เกินพันเอก ส่วนศาลทหารกรุงเทพจะรับฟ้องได้หมดทุกชั้นยศ นอกจากนี้ชั้น ยศจำเลยมีผลต่อการแต่งตั้งองค์คณะตุลาการที่จะพิจารณาคดีด้วย โดยองค์คณะตุลาการที่จะแต่งตั้งนั้นอย่า งน้อยต้องมีผู้ที่มียศเท่ากันหรือสูงกว่าจำเลย และเหตุที่ต้องมีศาลทหารก็เนื่องจากทหารเป็นผู้มีสิทธิที่จะถือ อาวุธร้ายได้โดยชอบด้วยกฎหมาย การกระทำความผิดของทหารบางอย่างนั้น ถือว่าเป็นความผิดที่สมควร ได้รับการลงโทษแตกต่างจากความผิดในรูปแบบเดียวกับที่กระทำโดยบุคคลพลเรือน เพราะถือว่าเป็น การกระทบกระเทือนถึง การปฏิบัติหน้าที่ของทหาร จึงต้องมีศาลทหารไว้พิจารณาพิพากษาความผิดของ ทหารโดยเฉพาะ แต่นอกจากศาลทหารจะมีไว้สำหรับพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของทหารแล้วนั้น ศาล ทหารก็ยังสามารถพิจารณาพิพากษาคดีประเภทอื่น ซึ่งเป็นคดีที่มีโทษทางอาญาที่ทหารได้กระทำความผิดด้วย แต่ ศาลไม่มีอำนาจพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยทหาร ซึ่งทำให้ทหารไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิ ที่จะสามารถใช้อำนาจฟ้องคดีเกี่ยวกับวินัยทหารได้ เพราะตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธี พิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ศาลปกครองก็ไม่มีอำนาจเกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยของทหารเช่นกัน ดังนั้นจากที่กล่าวมาแล้วนี้ เขตอำนาจศาล

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดขอบเขตในการพิจารณาของศาลทหารตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ประเสริฐ ดันศิริ และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ ดร. ปภาศิริ บัวสวรรค์และรองศาสตราจารย์ ดร. กัญญา ดันศิริ

²นักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ (สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดตม.) คณะ
นิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าศาลทหารจะเป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเฉพาะบุคคลที่อยู่ในอำนาจของศาลทหารกระทำความผิดก็ตาม แต่ศาลทหารก็ต้องให้ความคุ้มครองสิทธิของคู่ความให้สอดคล้องกับหลักการสากลและเท่าเทียมกันกับการได้รับความคุ้มครองสิทธิของคู่ความในศาลพลเรือน ทั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เล็งเห็นว่ากระบวนการยุติธรรมทหารในปัจจุบันยังคงมีประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดขอบเขตในการพิจารณาของศาลทหารบางประการที่จำเป็นต้องมีการศึกษา และแก้ไขปรับปรุง เช่นปัญหาดังต่อไปนี้

ประเด็นที่หนึ่ง ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจในการพิจารณาของศาลทหาร มาตรา 13

ศาลทหารเป็นศาลที่ใช้ตัดสินคดีของทหาร โดยมีอำนาจพิจารณาพิพากษาวางบทลงโทษผู้กระทำความผิดต่อกฎหมายทหารหรือกฎหมายอื่นในทางอาญา ซึ่งตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการดำเนินกระบวนการพิจารณา และขอบเขตอำนาจของศาลทหาร บัญญัติหลักทั่วไปเรื่องอำนาจการพิจารณาคดีของศาลทหารบัญญัติไว้ใน มาตรา 13 ว่า ให้ศาลทหารมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาวางบทลงโทษผู้กระทำความผิดต่อกฎหมายทหารหรือกฎหมายอื่นในทางอาญา ในคดีที่ผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารในขณะกระทำความผิด และให้มีอำนาจในคดีทั้งในคดีที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร และนอกศาลทหารในบางคดี แต่เนื่องด้วยอำนาจของศาลทหาร ตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหารข้างต้น ไม่ได้ระบุถึงคดีที่เกิดขึ้นระหว่างทหารด้วยกันในส่วนที่เป็นเรื่องความผิดส่วนตัวซึ่งไม่อยู่ในเวลาราชการและไม่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ในส่วนราชการไว้ คงมีแต่เพียงการกำหนดว่าบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารมีกลุ่มใดบ้าง ทั้งนี้ หากเกิดเหตุการณ์ที่นายทหารได้มีการทะเลาะวิวาทกันในความผิดส่วนตัว ซึ่งไม่ใช่อยู่ในเวลาราชการ กฎหมายตีความว่าให้อยู่ในเขตอำนาจของศาล “ทหาร” เหตุเพราะคู่กรณีเป็นนายทหารตามมาตรา 16 จึงไม่เข้ามาตรา 14 คงเป็นอำนาจของศาลทหารในการพิจารณา ตามมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ.2498 จึงทำให้นายทหารผู้น้อยก็จะไม่ได้รับความเป็นธรรม หากเป็นคดีกันจะต้องขึ้นต่อศาลทหาร โดยประกอบกับ มาตรา 41 บังอาจแสดงความอาฆมาตมาคร้ายต่อผู้บังคับบัญชาหรือต่อทหารที่เป็นใหญ่เหนือกว่า หรือหากหมิ่นประมาทใส่ความหรือโฆษณาความประมาทใด ๆ ก็ดี กฎหมายบัญญัติว่า มีความผิด จึงให้ผู้ที่มิยศตำแหน่งใช้มาตรานี้เพื่อเป็นเหตุอ้างในความผิดส่วนตัวเหล่านี้ ดังนั้นในเหตุที่เป็นเหตุผิดส่วนตัวและไม่ได้อยู่ในเวลาราชการ หากคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งประสงค์จะดำเนินคดีในศาลพลเรือน ให้ถือว่าเป็นไปตามความมาตรา 14

ประเด็นที่สอง ปัญหาเกี่ยวกับการควบคุมผู้ต้องหาในกรณีพิเศษมาตรา 46 วรรคหนึ่ง

ในกรณีที่มีการควบคุมตัวผู้ต้องหา ซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารนั้น กฎหมายได้มีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 มาตรา 46 กำหนดว่าให้ผู้บังคับบัญชาทหารมีอำนาจสั่งควบคุมตัวได้ ตามอำนาจในกฎหมายว่าด้วยวินัยทหาร แต่การสั่งควบคุมรวมกันต้องไม่เกิน 90 วัน โดยไม่ได้กำหนดว่าต้องขออำนาจจากศาลทหารในการควบคุมตัวผู้ต้องหา และหากมีเหตุสุดวิสัยทำให้ไม่อาจร้องขอต่อศาลได้ทัน ทั้งนี้ในกรณีที่มีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นหากเกิดขึ้นจริงในทางอาญา พนักงานสอบสวนก็สามารถใช้อำนาจจับกุมตัว ตามมาตรา 87 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้อยู่

แล้วโดยไม่จำเป็นต้องบัญญัติกฎหมายให้แตกต่างกับหลักการที่มีอยู่เดิม ประกอบกับภายในกำหนดระยะเวลาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการขัง ซึ่งเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ทหาร ซึ่งไม่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนควบคุมตัวบุคคลไว้โดยปราศจากเหตุผลที่แน่ชัด ขาดความความโปร่งใสและอาจทำให้ผู้ต้องหาขาดหลักประกันสิทธิในการเข้าถึงสิทธิในกระบวนการยุติธรรม เช่น สิทธิในการได้รับการเยี่ยมญาติ สิทธิในการพบทนายความ สิทธิในการพบแพทย์ ที่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ผู้ต้องหาจะมีสิทธิจะได้รับ เช่น สิทธิในการได้รับการเยี่ยมญาติ สิทธิในการพบทนายความ สิทธิในการพบแพทย์ที่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ผู้ต้องหาจะมีสิทธิจะได้รับ

ประเด็นที่สาม ปัญหาเกี่ยวกับการทำคำพิพากษาใหม่ หากข้อเท็จจริงต่างจากข้อเท็จจริงในคำฟ้องตามมาตรา 60

ตามมาตรา 60 พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2558 มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้กระบวนการพิจารณาพิพากษาของตุลาการทหารสอดคล้องกับหลักการพิจารณาทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 ซึ่ง ในการพิจารณาคดีที่กล่าวถึงเรื่องอันเป็น ดังนั้นเมื่อนำมาเปรียบเทียบโดยหลักการแล้วถือว่าไม่มีความแตกต่างกัน แต่ในทางปฏิบัติไม่สามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลให้มีประสิทธิภาพเทียบเท่าประมวลกฎหมายอาญาได้ ด้วยเหตุเพราะ โครงสร้างของศาลที่มีความแตกต่างกันคงเพียงแต่ยกขึ้นมาลอย ๆ โดยลืบทบทบัญญัติมาจาก มาตรา 192 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่กลับไม่ได้กำหนดลักษณะของข้อเท็จจริงว่า อย่างไรบ้างที่ไม่เป็นข้อสาระสำคัญไว้ให้ชัดเจนว่าควรวางหลักไว้อย่างไร ซึ่งต่างจากประมวลกฎหมายอาญาที่มีแนวบทบัญญัติประกอบกับแนวคำพิพากษาและบทมาตรา เปรียบเทียบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งอยู่ในรูปแบบของศาลยุติธรรมเดียวกัน ดังนั้นจากประเด็นปัญหาในทางปฏิบัติกับกระบวนการพิจารณาและโครงสร้างของศาลทหารที่มีกฎหมายมาบังคับใช้เป็นกรณีเฉพาะที่ต่างจากศาลยุติธรรมทั่วไปจึงทำให้การบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2558 ยังคงทำให้เกิดช่องว่างในการพิจารณาคำพิพากษาใหม่ ในระหว่างที่การพิจารณาคดีพบข้อเท็จจริงที่แตกต่างกับข้อเท็จจริงที่กล่าวอ้างมาในคำฟ้องนั้น

จากการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดขอบเขตในการพิจารณาของศาลทหารตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 ผู้ศึกษาขอเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาดังต่อไปนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจในการพิจารณาของศาลทหาร มาตรา 13

ควรที่จะเพิ่ม วรรคสองในมาตรา 13 ว่า

“ตามความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับ อันเกิดจากคดีซึ่งผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารในขณะที่กระทำความผิด เป็นเหตุผิดส่วนตัวและไม่ได้อยู่ในเวลาราชการ หากผู้กระทำความผิดฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งประสงค์จะดำเนินคดีในศาลพลเรือน ให้ถือว่าเป็นไปตามความมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัตินี้” เพราะจากเดิมมาตรา 13 วรรคหนึ่งนั้น กำหนดให้ ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาอาชญากรรมที่ผู้กระทำความผิดต่อกฎหมายทหารหรือกฎหมายอื่นในทางอาญา ในคดีซึ่งผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารในขณะที่

“ถ้าศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในการพิจารณาแตกต่างกับข้อเท็จจริงดังที่กล่าวในฟ้อง ให้ศาลยกฟ้องคดีนั้น เว้นแต่ข้อแตกต่างนั้นมีใช้ในข้อสาระสำคัญและทั้งจำเลยมิได้หลงต่อผู้ศาลจะลงโทษ จำเลยตามข้อเท็จจริงที่ได้ความนั้นก็ได้อ จึงเห็นควรให้ปรับเปลี่ยนเป็น “วรรคสอง ถ้าศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในการพิจารณาแตกต่างกับข้อเท็จจริงดังที่กล่าวในฟ้อง ให้ศาลยกฟ้องคดีนั้น เว้นแต่ข้อแตกต่างนั้นมีใช้ในข้อสาระสำคัญและทั้งจำเลยมิได้หลงต่อผู้ศาลจะลงโทษจำเลยตามข้อเท็จจริงที่ได้ความนั้นก็ได้อ ทั้งนี้ข้อแตกต่างที่เป็นสาระสำคัญให้นำแนวทางในการพิจารณาความอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาบังคับใช้โดยอนุโลม” ทั้งนี้อาจจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมได้กับทุกฝ่าย”

เอกสารอ้างอิง

- กุลพล พลวัน. การบริหารกระบวนการยุติธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2544.
- เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชนว่าด้วยรัฐ รัฐธรรมนูญและกฎหมาย. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร:วิญญูชน, 2555.
- ปกป้อง ศรีสนิท. “ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในวิธีพิจารณาความอาญา.” ในยื่นหยัดบนหลักนิติธรรม. จัดพิมพ์โดยคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในโอกาสครบรอบ 72 ปี ศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฌ นคร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2552.
- ศรันยา สี่มา. รายการ ร้อยเรื่องเมืองไทย เรื่อง...พระธรรมนูญศาลทหาร. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2558.
- อรรถพล แฝ้วพาลชน. “ข้อจำกัดทางกฎหมายในกระบวนการยุติธรรมของศาลทหาร ในเวลาไม่ปกติกรณีสิทธิการอุทธรณ์ฎีกา.” เอกสารวิจัยส่วนบุคคล. วิทยาลัยการทัพบก กันยาน 2560.
- สายันต์ ชุนขจี. “ระบบศาลทหาร.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549.
- เสนีย์ พรหมวิวัฒน์. “โครงสร้างองค์กรและอำนาจหน้าที่ของศาลทหาร.” นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2553.